

DEJV TROT

PREDATORSKO RAZMIŠLJANJE

*Masterklas iz
nadigravanja konkurencije*

*Prevela
Dušica Stojanović*

kp

2022.

Sadržaj

Predgovor srpskog izdanja	7
Uvod: Zašto predatorsko razmišljanje?	13
PRVI DEO Kreativnost nije imenica nego svojstvo	17
DRUGI DEO Život je igra sa nultim zbirom	49
TREĆI DEO 90% advertajzinga nema efekta	63
ČETVRTI DEO Možeš da bežiš od toga, ili da naučiš iz toga	101
PETI DEO Manje je stvarno više	121
ŠESTI DEO Ukus je neprijatelj kreativnosti	145
SEDMI DEO Umetnost ratovanja	171
OSMI DEO Forma prati funkciju	211
DEVETI DEO Ljudski um je naš medij	237
DESETI DEO Putovanje je odredište	273
Epilog: Nije isto kada učite i kada vas uče	315

P R E D G O V O R S R P S K O G I Z D A N J A

Od konteksta do koncepta

Malo je autora koji izazivaju eksploziju ideja i emocija – dobra ideja uvek izaziva osećanja. Još je manje onih koji svojim delima materijalizuju ideje, stvarajući u nama doživljaj otkrića. Ova knjiga životnih i poslovnih priča i anegdota prepuna je spoznaja o procesima koji su Dejva Trota i mnoge druge vodili od ideja do konkretnih ostvarenja. Da li postoji nešto što povezuje sve te sasvim različite ljude, u sasvim različitim okolnostima, koji su postigli uspeh? Pri čemu se pod uspehom podrazumeva ostvarenje sopstvenih zamisli. Trot će reći da je svima njima zajedničko to što su razmišljali ni manje ni više

Predatorsko razmišljanje

nego kao – predatori. Ali kako to da razmišljanje može da bude predatorsko, pa još i pohvalno?

Pomoći će nam analogija sa nadmetanjem sportista.

Njihov cilj je samo jedan: pobjeda. Da bi je dosegli, moraju da nadigraju protivnika: da mu osujete namere, stvore priliku za sebe i osvoje poen. Cilj im je da uzmu ono što može pripasti samo jednom od njih. Dejv Trot nam pomaže da razumemo tu vrstu predatorskog osvajanja i primenimo ga u poslu i životu, i to na autentičan, samo svoj način. Podrazumeva se, poštujući pravila igre.

Prvo pravilo odnosi se na pomno sagledavanje onoga što nas okružuje. Poslovna ili neka druga prilika može da iskrsne u svakoj situaciji, često svakodnevnoj, rutinskoj, i da prođe potpuno neopaženo kraj nas. Zato je važno biti spreman da se ona olako ne *propusti*, ili (možda) još gore – ne *prepusti* nekom drugom.

Trot zato pokazuje da je najvažnije znati kontekst svake pojave. Konkretno prilike prepoznaće se samo kao detalji u jednoj vrlo širokoj slici. A da bi se slika sagledala, neophodno je biti radoznao, imati bogato obrazovanje i široka interesovanja. Ključno je poznavati i razumeti činjenice iz najrazličitijih oblasti, jer se samo iz mnoštva tačaka može iscrtati nova, dosad nepoznata figura.

Trotov „predator“ gnuša se učenja napamet, kopiranja formula i traženja instant rešenja. Sve što pročita, otkrije ili sazna stvaralac pretvara u koncepte i principe, i nadalje se drži samo njih. Nove situacije traže nova rešenja, ali princip je ono što je nepromenljivo: bez njega se ne može stvoriti nešto konkretno iz mnoštva rasutih i nepovezanih elemenata.

Istinite priče koje slede veoma su uzbudljive. Ono što ih čini posebnim jeste njihova sposobnost da tuđe iskustvo učine konkretno primenjivim. Na površini, intelektualne anegdote, zavodljive igre duha koje mame osmeh i podižu obrvu. U dubini, kratki i precizni rezovi u onom delu svesti u kojem se rađa uspešan inovator.

Predatorsko razmišljanje je govor o kreativnosti, ne o otimanju; o stvaranju, ne samo o večitom učenju.

Predatorsko razmišljanje je na kraju jedan inspirativan kontekst koji poziva svakog od nas da iz njega izvede svoje koncepte. I to one koji će ga voditi do uspeha. A uspeh nije ništa drugo do ostvarivanje ideja, ne samo njihovo stvaranje.

Bojan Leković,

osnivač kompanije KupujemProdajem

autor knjige Medvedi na putu

Hag–Beograd, 2022.

PREDATORSKO RAZMIŠLJANJE

U V O D

Zašto predatorsko razmišljanje?

Radeći godinama u advertajzingu, naučio sam jednu veliku lekciju o kreativnosti, a i o životu uopšte.

Ništa nije u međuprostoru.

Sve je u kontekstu.

Ništa nije isključivo dobro ili loše.

Samo je bolje ili lošije od alternativa s kojima se poredi.

I pored toga, 90% tumačenja zanemaruje kontekst.

Zato ta tumačenja uglavnom ne daju rezultate.

Ono što daje rezultat jeste nadmudrivanje problema.

Kada ste suočeni s problemom koji ne možete da rešite, krenete ka izvoru i promenite kontekst.

Pretvorite ga u problem koji možete da rešite.

Henri Ford je rekao: „Ne postoji problem koji ne može da se reši kada ga razbijete na dovoljno sitne delove.“

Vratite se, izdelite ga na manje delove i vidite koji je deo

Predatorsko razmišljanje

problematičan.

Onaj deo koji će, kada ga promenite, promeniti sve ostalo.

Nikad nisam naučio mnogo iz priručnika.

Dosadni su mi.

Oni su od onih knjiga koje raščlane stvari na suvoparne formule.

Osam istina, dvanaest principa, deset suštinskih misli.

Pravila koja maltene odmah zaboravite.

Meni to nije zanimljivo, nije kreativno, to nije razmišljanje.

Bil Bernbak, jedan od mojih uzora u advertajzingu, rekao je: „Principi opstaju, formule ne.“

Lekcije koje naučite sami daleko su moćnije od pravila koja upamtite kao papagaj.

Ostaju u vama.

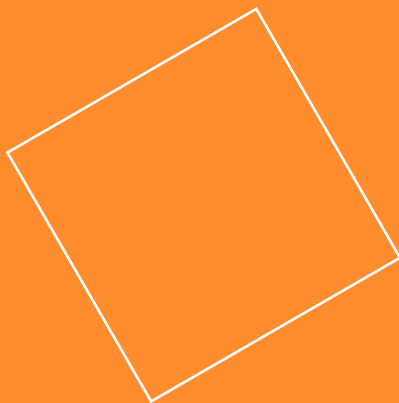
Zbog toga ovu knjigu čini serija priča umesto spiska pravila.

Priča koje su uticale na mene i iz kojih sam naučio šta je predatorsko razmišljanje.

Primeri iz najrazličitijih mogućih oblasti.

Na taj način naučićete principe i primeniti ih onako kako vama odgovara, na način koji meni nije ni pao na pamet.

U tome je suština predatorskog razmišljanja.

PRVI DEO

**Kreativnost
nije imenica
nego svojstvo**

Kreativnost nestašluka

Postoji priča koju mnogo volim o jednom mom bivšem učeniku.

Bio je veoma talentovan, veoma kreativan i postao je dobar kopirajter.

Napravio je neke dobre reklame i dobio posao u vodećoj agenciji.

Generalni direktor te agencije bio je bogat i poznat.

Primitio je da Čarli Sači obožava savremenu umetnost.

I to je pobudilo njegovo interesovanje.

Odlučio je da se i on posveti tome.

Posetio je sve galerije i video mnoga umetnička dela savremene umetnosti.

Konačno je našao veliku sliku koja mu se svidela.

Bila je to akrilna slika, napravljena od mnogo malih, svetlo obojenih kvadrata.

Sav ponosan, okačio ju je u svojoj kancelariji.

Bila je veoma upečatljiva.

Moj bivši učenik je jedne večeri nakon posla razmišljao o

ovome u pabu.

Kad su svi otišli kući, vratio se u kancelariju za produkciju u agenciji.

Uzeo je katalog panton boja i makaze.

Katalog panton boja je napravljen od malih uzoraka svih boja koje postoje.

Zatim je odneo katalog u kancelariju generalnog direktora.

Stavio ga je naspram slike sa obojenim kvadratićima.

Zatim je isekao nekoliko potpuno istih kvadratića iz kataloga.

I složio ih je na tepih pri dnu slike.

Zatim je otišao kući.

Sledećeg jutra je generalni direktor ušao u kancelariju.

Stajao je diveći se svom novom delu savremene umetnosti.

Pozvao je sekretaricu da joj detaljnije objasni njegovu umetničku vrednost.

Zatim je upitao: „Kakvi su ovi kvadratići na podu?“

Podigao ih je i zagledao.

Bili su potpuno iste veličine i boje kao oni na njegovoj slici.

Rekao je sekretarici: „Zovi mi dilera koji mi je prodao ovu sliku.“

Rekao mu je: „Vidite, imam nekih problema sa slikom koju ste mi prodali.“

Diler umetnina je upitao u čemu je problem.

Kontrolišući bes, rekao je: „Neki od kvadratića su počeli da otpadaju.“

Diler je rekao da je to nemoguće.

Direktor je vikao: „Nemojte vi meni da je to nemoguće! Evo sedim ovde i držim ih!“

Diler je rekao: „Izvinite, ali to ne može da se desi. To je slikano akrilnim bojama. Kvadratići ne mogu da otpadnu, naslikani su.“

Generalni direktor je ućutao.

Počeo je da kapira.

Spustio je slušalicu.

Ovo je baš bila blamaža.

Bio je ponižen pred dilerom umetnina i pred sekretaricom.

Posle ovoga, prestao je da sakuplja dela savremene umetnosti.

A moj bivši student nije čekao da ga otpuste.

Našao je drugi posao.

Mislim da je to što je uradio veoma kreativno.

A ono što ga čini tako kreativnim jeste jednostavnost.

Blago rečeno.

Predatorsko razmišljanje

Nije ni rekao ni uradio ništa.

Samo je ostavio neke komadiće obojenog papira na pod.

I pustio maštu da uradi ostalo.

Mislim da iz ovoga možemo mnogo da naučimo o tome kako um uči.

A ljudski um je naš medij.

Tezejev brod

Plutarh je koristio zagonetke da bi pokazao kako ljudski um funkcioniše.

Tezejev brod je bio napravljen za plovidbu do najudaljenijih tačaka poznatog sveta.

Za vreme putovanja šibale su ga oluje i udarali vetrovi i talasi.

Jedra su morala da se zamene.

Užad su morala da se zamene.

Daske u trupu broda, čak i ekseri koji su ih držali, morali su da se zamene.

Do trenutka kada bi se brod vratio, ni jedan jedini njegov deo nije bio od prvobitnog materijala.

Da li se zbog toga taj brod i dalje može smatrati

Tezejevim brodom?

Neki su mislili da ne može.

Zato što nije ostao ni atom onog broda koji je napustio luku.

U tom slučaju, kada je prestao da bude Tezejev brod?

Predatorsko razmišljanje

Kada je zamenjen prvi komad drveta?

Naravno da ne, to je samo mala popravka.

Okej, onda sa drugom, trećom ili četvrtom popravkom?

Kad nije ostala nijedna originalna daska, da li je to još jednako Tezejev brod?

Hm, verovatno nije.

Dobro, i kada se on menja, kada on to gubi svoj identitet?

Neki su rekli da nije izgubio svoj identitet.

I dalje je bio Tezejev brod.

Samo se malo-pomalo obnovio.

Osnovni koncept se nije menjao.

U tom slučaju, šta je bio Tezejev brod?

Da li je on bio samo ideja?

Ni to ne bi moglo da bude tačno jer ste mogli da ga vidite i dodirnete.

Pa kakav je to bio pravi Tezejev brod?

Dve hiljade godina kasnije, filozof Tomas Hobs je otišao dalje.

Pretpostavimo, rekao je, da posada Tezejevog broda nije odbacila nijedan stari deo.

Da su delove, kako koji zamene, sklanjali u skladište.

Zatim, kad su se vratili kući, da su ih istovarili na veliku gomilu na doku.

Razvaljene daske, iskrivljene i zarđale eksere, iskrzanu užad, pocepana i izbledela jedra.

Koji je sada pravi Tezejev brod?

Prelepi brod koji izgleda potpuno isto kako je izgledao kada je krenuo?

(Iako ni jedan jedini atom originalnog broda nije ostao.)

Ili zarđala, istrulela gomila đubreta koja uopšte ne izgleda kao brod?

(Ali svaki njegov atom se sastoji od originalnog Tezejevog broda.)

Nije lako dati odgovor.

A većina nas bi rekla da je to ono što liči na Tezejev brod.

Barem plovi, izgleda i ponaša se kao brod.

Njegova alternativa, gomila drveta, metala i platna, ne radi ništa.

Bez svesti da se zamisli brod, izgradi i da se koristi kao brod – brod ne postoji.

Bio je potreban um da osmisli koncept broda.

Zatim je um oblikovao materiju koja odgovara konceptu.

I tada je „brod“ počeo da postoji.

I to je ono što kreativnost radi.

Ima ideju o nečemu što ne postoji.

Koncepti ne stoje naokolo i čekaju da ih neko otkrije.

Mi moramo da stvorimo koncept, u svom umu.

Predatorsko razmišljanje

Zatim moramo da oživimo taj koncept, iz materije.
Samo tada on „postoji“.

Kreativnost je stvaranje nečega ni iz čega.

Moć neznanja

Pre nekoliko godina naš porodični račun za telefon je bio mnogo veći nego obično. Pregledao sam ga i video da je samo jedan poziv koštao 60 funti.

Deca su bila premala da bi koristila telefon.

Dečak je imao oko četiri godine, a devojčica blizu šest.

Tako ostajemo moja žena Kejti, dadilja i ja.

Znao sam da nisam ja, a one su se obe zaklele da nisu ni one.

Kejti je zvala *Britiš telekom* da proveri.

Operaterka je proverila broj.

Rekla je da se radi o telefonskom pozivu koji je trajao oko dva sata.

Kejti je rekla: „To je suludo. Niko od nas nije toliko dugo razgovarao.“

Upitala je koji je broj pozvan.

Operaterka je rekla: „Jedan od 0900 brojeva, gospodo, to su linije za četovanje.“

Kejti je rekla: „Linije za četovanje?“

Predatorsko razmišljanje

Žena je rekla: „Da, gospođo, da li ste razgovarali sa svojim suprugom? Muškarci ponekad koriste te linije i... ovaj... zaborave da pomenu to svojim ženama.“

Kejti je spustila slušalicu i pitala me je da li sam zaboravio da spomenem to.

Ovo je sada postajalo ludo.

Linije za četovanje su mali oglasi koje vidite na poslednjoj stranici *Tajm auta* i *Sandej sporta*.

„Nevaljale devojkice, za zabavu (i bilo šta drugo).“

Okej, šta god tebe veseli.

Ali na stranu sve, kako to može da traje dva sata?

Nije bilo druge nego da pozovemo taj broj.

Nasnimljen glas je odgovorio.

Zvučao je kao cvrkutava, fino vaspitana mlada osoba.

Začulo se: „Zdravo, ja sam Džimbo Džambo. Da li bi voleo da čuješ moju poslednju avanturu? Sve je počelo jednog dana na aerodromu...“

To je to, rešili smo problem.

Postojao je neki dodatak u stripu koji je išao sa *Sandej tajmsom*, zvao se *Fandej tajms*.

Davao sam ga deci da bih mogao pet minuta na miru da pročitam novine.

Omiljeni lik mog sina je bio aviončić po imenu Džimbo Džambo.

Iznad stripa se nalazio broj telefona koji treba pozvati da biste čuli priču.

Moj sin je okrenuo taj broj i slušao priču.

Kada ju je odslušao, samo je spustio slušalicu i otišao.

Mora da je tako ležala dva sata, ponavljajući iznova

Džimbove avanture.

Dok neko na kraju nije primetio i vratio slušalicu na svoje mesto.

Vidite, on je jedino koristio telefon kada je razgovarao s jednom od svojih baka.

Nikad mu nismo rekli da treba da prekine vezu kad završi razgovor.

Nikad mu nismo rekli da se to plaća.

Mislio je da je besplatno, kao radio.

Kad imaš četiri godine, i ne znaš da se neke stvari plaćaju, niti kako to funkcioniše.

Ne znaš, i ne znaš da ne znaš.

Dečji um funkcioniše kao i um odraslog čoveka.

Mislimo da je ono što znamo sve što treba da se zna.

Zato sve interpretiramo u skladu s onim što već znamo.

Stenli Polit, osnivač advertajzing agencije *BMP*, oduvek

je želeo da ima u Kentu malu farmu, sa sve ovcama.

Kada je zaradio dovoljno para, kupio je farmu.

To je sve što je želeo: da bude živopisno i idilično.

Predatorsko razmišljanje

Samo što su ovce postajale sve deblje i deblje.
Stenli je shvatio da još ne zna kako funkcionišu stvari na selu.

Bilo je očigledno da preteruje s hranjenjem ovaca.

Zato im je smanjio obroke.

Ali ovce su se i dalje gojile.

Zato je Stenli još više smanjio obroke.

A ovce su se ipak debljale.

Pa im je ponovo smanjio obroke.

I jednog dana su sve ovce uginule.

Umrle su od gladi.

Ispostavilo se da se one uopšte nisu ni gojile.

Njihovo runo je raslo.

Što bi bilo prilično očigledno nekome sa sela.

Ali Stenli nije bio sa sela.

I on je video samo ono što mu oči govore.

A mi smo prinuđeni da svaku situaciju tumačimo koristeći
jedino oruđe koje imamo.

Lično iskustvo.

Dok nešto ne otkrijemo, to ne postoji kao mogućnost.

Kada to saznamo, ne možemo da verujemo kako da to ne
znaju svi.

A ipak, postojalo je vreme kada niko od nas nije ništa
znao.

Ni jednu jedinu stvar.

Zapravo, i dalje postoji neograničen broj stvari koje ne znamo.

Možda bi, umesto da branimo ono malo znanja koje imamo, trebalo da prigrlimo ono što ne znamo.

Lao Ce je rekao: „Mudar čovek zna da ne zna. Budala ne zna da ne zna.“

Mislimo da je dokaz nadmoći imati odmah mišljenje o svemu.

A zapravo, to samo sprečava traganje.

Mnogo je moćnije reći: „Ne znam.“

To otvara put nečemu novom.

Kreativnost zahteva trud

Pre mnogo godina Ujedinjeno Kraljevstvo je prelazilo na gas sa Severnog mora.

Nužno je bilo da se po celoj zemlji iskopaju stare cevi i postavе nove.

U nekim slučajevima su se cevi nalazile ispod kuća.

Trebalo je kopati ispod.

Čitao sam o jednoj krhkoj starici koja nije želela da pređe na gas.

Htela je samo da zaobiđu njenu kuću.

Iz *Britiš gasa* su joj rekli da je to obavezno.

Glavna cev za gasovod je prolazila ispod njene kuće.

Ali ona je odbijala.

Njene komšije su govorile da je ona jedna stara dobra duša koja je imala teške trenutke u životu.

Živela je u toj kući otkako se udala, pre mnogo godina.

Nažalost, njen muž je bio nasilnik i alkoholičar.

Svake noći bi dolazio kući iz paba i pretukao bi je.

Sve su komšije znale da se to dešava.

Ali u ono vreme žene se nisu žalile policiji na svoje muževe.

Samo su to mirno prihvatale.

Jedne noći, nakon godina maltretiranja, muž ju je napustio.

Napio se u pabu kao i obično.

Došao je kući, išamarao je kao što je to uvek radio, i otišao.

Ovo je za njegovu ženu bilo i dobro i loše.

S jedne strane, to je značilo da su batine prestale.

S druge strane, za ženu je bila sramota da je muž napusti.

Zato su svi bili ljubazni prema njoj i saosećali s njom.

Ali *Britiš gas* to ne interesuje.

Rekli su da će morati da kopaju ispod kuće, i to je bilo to.

I tako, dok je starica stajala i tiho plakala, oni su podigli tepih.

Zatim su podigli linoleum.

Podigli su podne daske.

I našli jamu sa ljudskim skeletom.

Skelet je imao smrskanu lobanju.

I starica je priznala.

Jednog dana je rešila da više neće da trpi da je tuče.

Tako je svako veče, kada bi on otišao u pab, ona

Predatorsko razmišljanje

umotavala tepih, dizala daske i počinjala da kopa jamu. Onda bi sve to vraćala nazad pre nego što se on vrati. Bilo je potrebno nekoliko meseci napornog rada. Samo nekoliko sati svako veče. Malo kopati i izbacivati zemlju. Konačno je zaključila da je jama dovoljno velika. Kada je naredni put došao mrtav pijan, udarila ga je najjače što je mogla. Tiganjem od livenog gvožđa. Kada je pao, udarila ga je još jedanput. Nastavila je da ga udara dok nije umro, dovukla njegovo telo do rake i ubacila ga unutra. Zatim je vratila daske, linoleum i tepih. I svima je rekla da ju je muž napustio. I svi su bili fini prema jednoj ženi i saosećali s njom. Mislim da je to što je uradila veoma kreativno. Ne dođe sva kreativnost odjedanput. Nekad je, kao kod nje, metodična. Analizirala je situaciju. Glavni problem je bio taj što je njen muž bio nasilan. Sekundarni problem je bio taj što ona ne može da ode, a on ne želi da ode. Ukratko, problem se može definisati kao: Kako bi mogla da zaustavi nasilje a da niko od njih dvoje

ne ode?

I briljantno, jednostavno rešenje je glasilo:

On ne mora da ode, samo treba da izgleda kao da je otišao.

Onda je to i ostvarila.

To je bila prava kreativnost.

Uprorna odlučnost da se uradi šta god je potrebno.

To je ono gde većina nas poklekne.

Imamo dobru ideju, ali tu se zaustavimo.

Čekamo da nam neko drugi to ostvari.

Ako niko to ne učini, mi odustajemo.

Ali ona nije.

Ta krhka, uplašena starica uradila je sve što je bilo potrebno.

Koliko god da je teško, koliko god dugo da traje.

Iz noći u noć.

Iz meseca u mesec.

I u tome je razlika.

Ako mi nešto ne ostvarimo, to neće postojati.

Ostaje samo kao dobra ideja koja se nikad nije ostvarila.